

СЛОВО ПРО ТОВАРИША

Олексій Миколайович Сухий – знаний львівський історик, багатолітній викладач Львівського університету, в якому пройшов шлях від асистента до професора, завідувача кафедри. Нині професор О. Сухий очолює кафедру новітньої історії України імені Михайла Грушевського.

Народився Олексій Сухий 29 березня 1959 р. на Тернопіллі. Зростав у дружній і працьовитій родині. Змалку був активним і допитливим хлопцем. Навчався у місцевій Новиківській школі. Батько, голова колгоспу “Україна”, часто брав хлопця з собою на роботу, тому він з дитинства вивчав рідний край, техніку і сільськогосподарське виробництво.

Серед ровесників вирізнявся тим, що багато читав, з інтересом перебував у середовищах старших за віком хлопців і взагалі у товаристві старших за віком людей.

Згодом Олексій Сухий перейшов на навчання до Доброводівської середньої школи. Одним із найбільших авторитетів для учня був директор школи Степан Павлович Попович. Завдяки його зусиллям у школі працювали кращі випускники Тернопільського педінституту, Львівського та Чернівецького університетів, плекалась атмосфера творчоті й взаєморозуміння. Олексій добре вивчав як природничі, так і гуманітарні дисципліни, беручи участь уже з 7-го класу в обласних олімпіадах з фізики, географії та історії.

У старших класах зацікавився поезією, займався у літературній студії “Гусяче перо”, яка діяла при редакції районної газети у Збаражі. Основи віршування та літературної творчості для старшокласників шкіл району викладали Марія Чумарна і Богдан Чепурко, нині знані у Львові літератори. Студія діяла завдяки ініціативній роботі вчителя української мови та літератури Доброводівської десятирічки Богдана Зиновійовича Берези. Під його впливом Олексій Сухий починає друкувати свої повідомлення про шкільне життя в районній газеті, з’являються його рецензії-відгуки на поетичні збірки. У десятому класі великий вплив на учня мала вчителька історії Ольга Григорівна Макарьська, під наставництвом котрої готував свої перші виступи на історичну тему Олексій.

У 1974 році Олексій Сухий вступає на історичний факультет Львівського університету. Студенти у цей період багато часу проводили у бібліотеках, були зайняті у громадській роботі.

Тогочасний викладацький склад факультету тісно співпрацював зі студентською молоддю. Зокрема курсом, на якому навчався Олексій Сухий, курувала кафедра історії південних і західних слов’ян – тодішній декан історичного факультету доцент Володимир Павлович Чорний, доцент Микола Григорович Крикун, і молодий викладач, який тільки розпочав працювати в університеті Леонід Опанасович Зашкільняк. Кафедра берегла наукові традиції започатковані її багаторічним очільником, професором Дмитром Леонідовичем Похилевичем. Робота наставників академічних груп була націлена на допомогу

студентам в організації підготовки навчального процесу, проведенні змістовних і необхідних студентам виховних годин і вечорів. До речі, до цієї праці залучалася і викладач англійської мови Львівського університету, дочка професора Д. Похилевича Тетяна Дмитрівна. У групі, де навчався студент О. Сухий академічним наставником був доцент М. Крикун. Колись, у розмові зі мною Олексій Миколайович зазначав, що виховна робота здійснювалася цікаво і нетрадиційно. Розповідав, що завдяки праці Миколи Григоровича студенти перечитали майже усі романи Чингіза Айтматова – модного на той час киргизького письменника, який увів у літературний жанр “роман короткого речення”. Дехто порівнює його з теперішнім Паоло Куельйо. Діяльність наставника виходила дещо і за рамки тодішнього стилю “радянського виховання”, адже студенти з Миколою Григоровичем відвідували демонстрації фільмів у Клубі зв’язківців (знаходився у Львові на вул. Хасанській), де показували кінострічки “не для широкого прокату”. Зокрема це були фільми О. Тарковського “Андрій Рубльов”, “Сталкер”, “Зеркало” та ін. Окремі книги, як от естонського автора Айна Аасамаа обговорювали в студентській аудиторії.

Студент О. Сухий обрав спеціальність “Всесвітня історія”, у рамках якої під керівництвом доцентів Степана Петровича Мовчана та Геннадія Миколайовича Кипаренка почав аналізувати французьку газету “L’ Humanite”, досліджуючи соціальний зріз газетних публікацій. Наукова робота студента перемогла на республіканському конкурсі й Олексій Сухий виступав з нею на наукових студентських конференціях у Львівському та Ужгородському університетах. На п’ятому курсі, за ініціативою декана історичного факультету Степана Арсентійовича Макарчука Олексій бере участь у виконанні колективної дипломної роботи з історії львівського робітництва. У цей же час спільно з однокурсником Юрієм Киричуком були залучені керівництвом факультету бібліографічного покажчика двотомної “Історії Львівського університету”, яка на жаль так і не була опублікована.

Окрему сторінку в біографії випускника історичного факультету О. Сухого складає його робота у Дрогобицькій середній школі № 5, куди він був скерований Університетом. У школі викладав курс історичних дисциплін і суспільствознавство, очолював шкільний музей ім. Григорія Геврика. Приятельські відносини склалися у нього із вчителем фізкультури Йосипом Васильовичем Присяжнюком та й, зрештою, директором школи Іваном Дмитровичем Гірянком, спілкувався із дрогобицькою родиною Григорія і Дарії Удодів, місцевим пошуковцем історії Ярославом Ольховим. Завідувач кафедри іноземних мов Дрогобицького педінституту Тіберій Юрійович Попп та його дружина Ольга Йосипівна, яка викладала математику у 5-ій школі націлювали молодого вчителя на працю у вищій школі. Зрештою, завдяки ініціативі також випускника історичного факультету Василя Петровича Фугали, розпочав роботу на підготовчих курсах у Дрогобицькому педінституті, викладаючи там історію.

Працювати в школі було цікаво. Користувався авторитетом серед учнів і вчителів, організовуючи екскурсії до Львова та Трускавця, гірські мандрівки для учнів. У школі проводив політінформації для вчителів, оновлював експозицію шкільного музею.

Влітку 1980 р. декан історичного факультету Львівського університету С. Макарчук запропонував О. Сухому перейти на викладацьку роботу на кафедру історії СРСР. Тішило те, що на кафедрі працював однокурсник Юрій Киричук, а на сусідній кафедрі історії південних і західних слов'ян також однокурсник – Михайло Кріль.

Процедура переходу у Львівський університет із дрогобицької школи пройшла швидко, у зв'язку з тим, що з початком вересня, за тодішньою традицією, яка існувала у вищій школі був відправлений зі студентами на сільськогосподарські роботи у Миколаївську область.

У виборі теми наукового дослідження молодого викладача велику роль відіграв декан С. Макарчук, який тоді одночасно очолював кафедру історії СРСР. Йшлося про національні процеси і рухи в Галичині на початку ХХ ст. Перспективне реноме творили для молодого науковця його публікації у республіканських виданнях – “Дрогобицький розстріл виборців 1911 р. і його міжнародний резонанс” і “Каменярі на Стрілецькій площі” (стаття була присвячена виступу українських будівельників 1902 р. у Львові). Роботу над дисертацією розпочав ще будучи асистентом кафедри історії СРСР, а у 1982–1985 рр. перейшов для виконання теми в аспірантуру. У березні 1986 р. захистив кандидатську дисертацію у спеціалізованій вченій раді Львівського університету. Оскільки після закінчення аспірантури вільних викладацьких ставок на факультеті не виявилось, змушений був перейти на кафедру наукового комунізму, яка знаходилася на цьому ж третьому поверсі, що й історичний факультет. Завідувач кафедри Остап Іванович Семків жартував, що викладач О. Сухий “через паркан дивиться на історичний факультет”.

У 1989 р. О. Сухий повернувся на історичний факультет і став доцентом кафедри історії та етнографії України. Це був період національного піднесення і викладачі кафедри окрім навчальної і наукової праці, брали активну участь у громадських процесах націлених на становлення нової української державності.

Незважаючи на те, що СРСР ще існував, у західному регіоні держави відбувались активні національні процеси, які були націлені на радикальні зміни. Доцент О. Сухий активно виступає з лекціями присвяченими історії Західно-Української Народної Республіки, історії Українських січових стрільців, процесам національного відродження та ін. у містах і містечках Львівщини, бере участь у мітингу на стадіоні “Дружба” (“Україна”) 1 листопада 1989 р. присвяченому річниці ЗУНР. Перед 30-ти тисячною аудиторією Олексій Сухий представив національно-державні здобутки молоді Галицької республіки.

У 1994 році кафедру історії та етнографії України було реорганізовано у нові структурні одиниці. Доцент О. Сухий переходить на новоутворену кафедру

новітньої історії України, яку очолив професор Костянтин Костянтинович Кондратюк. Навчальну роботу зосереджує над підготовкою нормативного курсу “Історіографія історії України”, навчальних спецкурсів присвячених українському національному відродженню в Галичині першої половини ХІХ ст., етнічним та соціальним процесам на західноукраїнських землях другої половини ХІХ – початку ХХ ст., історії західноукраїнських політичних партій. У 1996 р. публікує книгу “Галичина: між Сходом і Заходом. Нариси історії ХІХ – початку ХХ ст. “, у якій були представлені стержневі віхи регіональної історії. Книга була перевидана в доповненому і доопрацьованому варіанті в 1999 р. У видавництві “Каменяр” у 1998 р. вийшла книга О. Сухого “Національна ідея в програмах та діяльності західноукраїнських політичних партій кінця ХІХ – початку ХХ ст.”. У виданні були представлені актуальні питання національних завдань через призму діяльності Русько-Української радикальної партії, Української соціал-демократичної партії Галичини та Української національно-демократичної партії.

У цей же період з’явилася брошура “Михайло Лозинський – громадський діяч, вчений, політик. Забуті імена української історії” (1995 р.). Для 1990-х років визначальною для українських істориків стала тема персоніфікації історичного минулого, творення концептів колективної біографії – просопографії.

У 1990-х роках Львівський університет проводив активне міжнародне співробітництво. У рамках співпраці між Львівським університетом та Лувенським університетом доцент О. Сухий перебував у 1996 році на стажуванні у цьому бельгійському навчальному закладі. Оскільки програма діяльності історичної кафедри Лувенського університету була націлена на виконання програм з історії виключно Західної Європи, Америки та Африки, її завідувач професор Мішель Демулен запропонував Олексію Миколайовичу написати історію Бельгії, оскільки української версії історії цієї країни тоді ще не існувало. Книга з’явилася лише у 2005 році, і О. Сухий був розчарований, що окремі її положення вже втратили актуальність.

У 1990-х роках доцент О. Сухий розпочинає роботу над темою докторської дисертації, тема якої виходила з наукових зацікавлень вченого пов’язаних з етнічною історією Галичини. Праця була націлена на вивчення історії русофільської (москвофільської) течії у Галичині в другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. Науковим консультантом став професор С. Макаруч. Фрагменти наукової праці були представлені у близько сорока десятках статей, які були опубліковані у виданнях Інституту історії України НАН України, Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України, вісниках Львівського, Прикарпатського, Тернопільського, Волинського та ін. університетів. Ряд публікацій автор здійснив у виданнях національного університету “Львівська політехніка”, де активно розширювався видавничий гуманітарний блок.

На завершальному етапі підготовки дисертації у 2003 році з’явилася монографія “Російський чинник у громадському житті і суспільно-політичній думці галицьких українців у ХІХ ст. “. Поява видання стала наслідком

багаторічної праці, передовсім архівних пошуків. З 1997 р. О. Сухий вивчав оригінальні документальні комплекси в Архіві зовнішньої політики Російської імперії (м. Москва). У рамках вивчення цих матеріалів було підготовлено збірник документів “Москвофільство. Документи і матеріали” (2001 р.). Дослідник опрацював також фонди зарубіжних матеріалів із Державного архіву Російської Федерації (м. Москва), Історичного архіву (м. Санкт-Петербург), Архіву зовнішньої політики Російської імперії (м. Москва). Представлено документи “Канцелярії Міністра закордонних справ. Політичний архів”; “Особливого політичного відділу”, низку справ, які присвячені розвитку слов’янського руху в Австро-Угорщині, колекцію документальних матеріалів із особистісних фондів чиновників міністерства закордонних справ Російської імперії, унікальну збірку зарубіжних документів про діяльність митрополита Андрея Шептицького.

Основні дисертаційні положення базувалися на джерельних матеріалах архівів Львова і Києва. Були вивчені фундаментальні джерельні матеріали із Центрального державного історичного архіву України у Львові – “Політичне товариство “Руська Рада”, “Науково-літературне товариство “Галицько-руська матиця”, “Руський народний інститут “Народний дом”, “Товариство ім. М. Качковського” та ін.; просопографічні матеріали відділу рукописів Львівської національної наукової бібліотеки імені В. Стефаника.

26 жовтня 2004 р. О. Сухий у спеціалізованій вченій раді Інституту українознавства імені І. Крип’якевича НАН України успішно захистив докторську дисертацію.

До найважливіших здобутків роботи слід віднести комплексне вивчення етнополітичного руху галицьких українців XIX – початку XX ст. у контексті впливу на них російського офіційного і народного чинника та здійснення концептуальних узагальнень, висвітлення дискусійних ключових проблем національної самоідентифікації галицьких українців, формування і розвиток галицького русофільсько-москвофільського напрямку. У дисертаційній праці автор зазначав, що увага попередніх дослідників головним чином була зосереджена на вивченні другої половини XIX – початку XX ст., коли русофільська течія була доволі чітко виокремлена і мала власні інституційні центри. Натомість початки галицького русофільства досі залишалися практично малодослідженими, тоді як чимало важливих для цього руху проблем, як-от: витoki й зародження русофільських настроїв, суспільно-політичне тло і фактори їх поширення, причини міцності цих ідей і їх співпраця з традицією “старої Русі” та ін. – хронологічно припадають саме на першу половину й середину XIX ст. Автор розв’язав ще одне важливе завдання теми – вивчив “прогалицький” рух у самій Росії, починаючи від перших слов’янських гуртків 30-х-40-х рр. XIX ст. і закінчуючи висвітленням творення потужного лоббі підтримки “галицьких руських” у російських урядах напередодні Першої світової війни.

У цілому робота стала комплексним дослідженням російського чинника у громадській думці та суспільно-політичному житті галицьких українців XIX –

початку ХХ ст., в якій було проілюстровано зміст цього явища та виокремлено етапи етнополітичних змін в історичному розвитку галицьких українців, з'ясовано суть трансформацій галицького суспільства під впливом “східного чинника” від “старорусинства” до “русофільства” і “москвофільства”. Назагал, робота О. Сухого презентувала нову наукову проблему і доповнила наші знання з історії українських земель та окремих напрямів всесвітньої історії.

З 2004 р. О. Сухий працював протягом семи років Вченим секретарем Львівського університету та Вченим секретарем Ради університету. Усі відомі події у Франковому вузі приходили за його участі. Зокрема він брав участь у проведенні міжнародного конгресу “Дух, наука, думка, воля”, присвяченого 160-річчю від дня народження Івана Франка, підготовці відзначення 350-річчя Львівського університету, візитів в університет Президента Віктора Ющенка, численних ювілеїв та ін. Водночас адміністративні обов’язки поєднував із професорською працею на кафедрі.

Ще з 1994 р. О. Сухий був вченим секретарем Спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських дисертацій з історичних дисциплін у Львівському університеті. Нині він очолює Спецраду, яка проводить захисти докторських (кандидатських) дисертацій з історії України та всесвітньої історії. Під керівництвом професора О. Сухого захищено 2 докторські та 11 кандидатських дисертацій.

В останні роки пріоритетними для вченого стали проблеми української історіографії і в розрізі цієї тематики опубліковано статті присвячені оцінкам вивчення національно-визвольного руху середини ХІХ ст., історії “Просвіти”, початковому періоду Другої світової війни та ін. проблематиці. Численними виявилися його публікації у ділянці просопографії, які присвячені діяльності Іларіона Свенціцького, Мирона Тарнавського, Степана Томашівського, Омеляна Терлецького та ін. Нариси про окремих персоналій опубліковані у спільних з польськими вченими збірниках *Złota księga historiografii Lwowa* (опубліковано 2 томи) та багатотомному виданні “*Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w ХІХ – ХХ w.*”.

Професор О.М.Сухий приймає участь у грантових проектах спільно із зарубіжними вченими (“Релігія в публічній сфері” – спільна праця вчених Ягеллонського і Львівського університетів, Вищої школи адміністрації в Бельсько-Б’ялій), історіографічному проекті вчених Жешівського та Львівського університетів присвяченого історикам Львова. За програмою “Grant NCN Religia w sferze publicznej. WSA w Bielsko-Białej (Polska)” ним опублікована книга “Релігійні процеси на Львівщині кінця 1980-их-1990-их рр.: суспільно-політична сфера та міжконфесійні відносини” (2016 р.).

Один із важливих напрямів роботи вченого – перекладацька робота. У спів-авторстві здійснював переклад з польської мови книги вроцлавського вченого Збігнева Фраса “Демократи у політичному житті Галичини 1848–1873 років”, презентація якої відбувалася в рамках Днів Вроцлавського університету у

Львівському університеті (2010 р.) У цьому ж виданні були опубліковані спогади про З. Фраса, які представили директор Інституту історії Вроцлавського університету професор Ростислав Жерелік і доцент кафедри новітньої історії України Львівського університету Мар'ян Мудрий.

У рамках відзначення 350-річчя Львівського університету професор О. Сухий став науковим редактором ювілейного тому. До видання були залучені історики, політологи, філологи. Здійснено також публікацію наукових матеріалів зарубіжних вчених (переклади виконала Світлана Панасть).

У 2016 р. професор О. Сухий взяв участь у відзначенні 150-річчя від дня народження Михайла Грушевського: урочистості спочатку відбулися на малій батьківщині вченого у місті Холмі (тепер Республіка Польща), а згодом у Львові. О. Сухий виступив із доповіддю “Михайло Грушевський – професор Львівського університету”. У цьому ж році кафедрі, яку очолює професор О. Сухий Вчена рада Львівського університету присвоїла ім'я Михайла Грушевського.

Професор О. Сухий завжди демонстрував відповідальність у прийнятті рішень та активну громадянську позицію. Це відмічали колеги не лише на факультеті, але і у Вченій раді Університету, членом якої він є вже багато років. Його викладацька та наукова робота відзначена нагородою Міністерства освіти і науки України, обласної адміністрації та міської влади. Професор О. Сухий – “Заслужений працівник освіти України”, “Заслужений професор Львівського університету”, як львів'янин належить до когорти нагороджених “Золотим гербом міста Львова”.

Володимир Качмар (Львів).